

Sygn. akt I ACa 43/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 kwietnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Ewa Popek
Sędzia:	SA Jerzy Nawrocki (spr.)
Sędzia:	SA Alicja Surdy
Protokolant	sekr.sądowy Agnieszka Pawlikowska

po rozpoznaniu w dniu 24 kwietnia 2014 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa C. K., Z. K., I. C. i M. J.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą
w W.

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach z dnia
15 listopada 2013 r., sygn. akt I C 250/13

I. oddala apelację;

II. zasądza od (...) Spółki Akcyjnej
z siedzibą w W. na rzecz C. K., Z. K., I. C. i M. J. kwoty po 1.800 (tysiąc osiemset) zł na rzecz każdego z nich tytułem
kosztów postępowania apelacyjnego.

I A Ca 43/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 15 listopada 2013r. Sąd Okręgowy w Siedlcach po rozpoznaniu sprawy z powództwa C. K., Z. K., I. C., M. J. przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W. o zadośćuczynienie zasądził od pozwanego na rzecz każdego z powodów po 45.000 zł z ustawowymi odsetkami : od kwoty 30.000 zł od dnia 28 kwietnia 2013 r. do dnia zapłaty i od kwoty 15.000 zł od dnia 8 maja 2013 r. do dnia zapłaty.

W pozostałej części powództwo oddalił.

Zasądził od pozwanego na rzecz C. K. kwotę 2.417 zł, na rzecz Z. K. kwotę 4.667zł na rzecz I. C. i M. J. po 2.917 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa od (...) S.A. z siedzibą w W. kwotę 7.142 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Powodowie wnosili o zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego na podstawie art. 448 kc w zw. z art. 23 kc z tytułu naruszenia ich dóbr osobistych wskutek śmierci ich ojca A. K. (1), w wypadku komunikacyjnym 5 sierpnia 2004r. Za sprawcę wypadku na podstawie umowy ubezpieczeniowej odpowiedzialność ponosił pozwany.

Ostatecznie żądali zasądzenia kwot po 45 000zł wywodząc, że w sprawie toczącej się przed tut. Sądem o sygn. akt. (...) Sąd prawomocnie zasądził od pozwanego ubezpieczyciela na rzecz pozostałej dwójki rodzeństwa powodów kwoty po 45.000zł na podstawie art. 448 kc w zw. z art. 23 kc. Krzywda wywołana śmiercią ojca była porównywalna w stosunku do powodów.

Pozwany (...) S.A. w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu.

Sąd ustalił, że w dacie śmierci A. K. (1) miał 57 lat, pobierał zasiłek przedemerytalny. Żona pokrzywdzonego B. K. nie pracowała, prowadziła dom i zajmowała się rodziną. A. K. (1) zajmował się utrzymaniem domu i rodziny. Mieszkał razem z żoną i dziećmi. Małżonkowie mieli siedmioro dzieci. W dacie śmierci A. K. (1) małoletni byli tylko A. K. (2) (17 lat) i P. K. (15 lat), pozostałe rodzeństwo było już pełnoletnie.

C. K. w chwili śmierci ojca miał 33 lata, nie mieszkał razem z rodzicami, miał własną rodzinę. Od rodziców mieszkał w odległości ok. 0,5 km i bywał u rodziców codziennie.

Z. K. w chwili śmierci ojca miał 32 lata. Również miał własną rodzinę, ale u rodziców bywał codziennie. Mieszkał w pobliżu ich domu.

I. C. w chwili śmierci ojca miała 23 lata, miała już wówczas swoją rodzinę. Mimo to mieszkała z rodzicami.

M. J. w chwili śmierci ojca miała 27 lat i również miała swoją rodzinę. Mieszkała od rodziców w odległości 15 km i bywała u nich bardzo często. Rodzina była ze sobą bardzo związana.

A. K. (1) był głową rodziny, wokół niego koncentrowało się życie rodzinne. Był człowiekiem uczynnym i aktywnym.

Śmierć A. K. (1) była dla rodziny wstrząsem. Szczególnie, że stała się nagle i w bliskiej odległości od ich domu. B. K. – żona A. K. (1) nagle została sama ze wszystkimi problemami związanymi z prowadzeniem domu i utrzymaniem siebie i rodziny. Matka powodów była po śmierci męża w bardzo złym stanie psychicznym, brała leki uspokajające, wymagała stałej opieki drugiej osoby. Również dzieci przeżyły szok. Dotyczyło to zarówno dwójki małoletnich dzieci pokrzywdzonego, jak i tych dzieci, które już były pełnoletnie i miały swoje rodziny. Z uwagi na zły stan psychiczny matki i konieczność zaopiekowania się dwójką małoletniego rodzeństwa powodowie musieli przejąć obowiązki rodziców w zakresie opieki nad rodzeństwem oraz obowiązki rodziców w zakresie spraw urzędowych i prowadzonego gospodarstwa.

Do chwili obecnej rodzinie bardzo brakuje ojca i męża. Poczucie straty jest cały czas obecne w ich życiu, zwłaszcza że członkowie rodziny pokrzywdzonego codziennie przejeżdżają obok miejsca wypadku. Powodowie dbają o grób ojca, pielęgnują także miejsce, w którym zginął. Szczególnie dotkliwy jest brak ojca w czasie świąt i uroczystości rodzinnych (wyjaśnienia powodów złożone podczas rozprawy w dniu 8 maja 2013r, zeznania świadków złożone podczas rozprawy w dniu 08 maja 2013 r: J. B. czas nagrania 00:40:22 – 00:45:06, J. J. czas nagrania 00:45:52 – 00:50:26, B. K. czas nagrania 00:51:18 – 00:56:57, G. Z. czas nagrania 00:58:29 – 01:03:12, A. K. (2) czas nagrania 01:10:06 – 01:15:58, P. K. czas nagrania 01:04:36 – 01:08:05, T. K. czas nagrania 01:17:13 – 01:18:36).

Wyrokiem z dnia 6 września 2012 r tut. Sąd zasądził od (...) S.A z siedzibą w W. na rzecz B. K. kwotę 70.000 zł, na rzecz A. K. (2) i P. K. kwoty po 45.000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie ich dóbr osobistych wskutek śmierci

A. K. (1), a w następstwie zerwania więzi uczuciowej i emocjonalnej pomiędzy żoną i mężem oraz dziećmi i ojcem. (wyrok k. 124 – 124v).

Sąd zważył, że podstawę roszczenia powodów stanowi art. 24 k.c. w zw. z art. 448 k.c. Katalog dóbr osobistych, określonych w art. 23 k.c., ma charakter otwarty. Przepis ten wymienia dobra osobiste człowieka pozostające pod ochroną prawa cywilnego w sposób przykładowy, uwzględniając te dobra, które w praktyce mogą być najczęściej przedmiotem naruszeń. Przedmiot ochrony oparty na podstawie art. 23 i 24 k.c. jest jednak znacznie szerszy. Należy uznać, że ochronie podlegają wszelkie dobra osobiste rozumiane jako wartości niematerialne związane z istnieniem i funkcjonowaniem podmiotów prawa cywilnego, które w życiu społecznym uznaje się za doniosłe i zasługujące z tego względu na ochronę.

Rodzina jako związek najbliższych osób, które łączy szczególna więź, podlega ochronie prawa. Dotyczy to odpowiednio ochrony prawa do życia rodzinnego obejmującego istnienie różnego rodzaju więzi rodzinnych. Wiąż rodzinna odgrywa doniosłą rolę, zapewniając członkom rodziny m.in. poczucie stabilności, wzajemne wsparcie obejmujące sferę materialną i niematerialną oraz gwarantuje wzajemną pomoc w wychowaniu dzieci i zapewnieniu im możliwości kształcenia. Na tej podstawie Sąd uznał, że prawo do życia rodzinnego i utrzymania tego rodzaju więzi pomiędzy członkami rodziny stanowi ich dobro osobiste i podlega ochronie na podstawie art. 23 i 24 k.c.

Spowodowanie śmierci osoby bliskiej może zatem stanowić naruszenie dóbr osobistych członków jej rodziny i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. (uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 14 stycznia 2010 r. IV CSK 307/2009 LexPolonica nr 2371235, OSNC 2010/C poz. 91, OSP 2011/2 poz. 15). Również w uchwale z dnia 22 października 2010 r. III CZP 76/2010 (OSNC 2011/B poz. 42) Sąd Najwyższy, analizując skutki dodania § 4 do art. 446 k.c. uznał, że wzmacnia on pozycję najbliższego członka rodziny, jednak nie wyklucza stosowania także art. 448 k.c., przy czym na podstawie art. 448 k.c. zadośćuczynienie pieniężne przysługuje najbliższemu członkowi rodziny za doznaną krzywdę także wtedy, gdy śmierć nastąpiła na skutek deliktu przed dniem 3 sierpnia 2008 r.

Przesłanką odpowiedzialności przewidzianej w art. 448 k.c. jest bezprawne i zawinione działanie sprawcy naruszenia dobra osobistego. (wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 12 grudnia 2002 r. V CKN 1581/2000 Lex Polonica nr 361049). Przyjęcie takiego stanowiska oznacza, że podstawą zasądzenia odpowiedniej sumy zadośćuczynienia będzie każde zawinione działanie sprawcy, a więc zarówno w wypadku winy umyślnej, jak i winy nieumyślnej. W przedmiotowej sprawie sprawca wypadku został prawomocnie uznany za winnego, tego że w sposób nieumyślny naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym, czego skutkiem była śmierć ojca powodów.

Z przeprowadzonego postępowania dowodowego w sprawie wynika, iż rodzina K. była rodziną, w której więzi emocjonalne były bardzo silne, a zmarły ojciec powodów miał pozycję dominującą w pozytywnym znaczeniu, także w stosunku do dorosłych i samodzielnych życiowo dzieci. Był osobą troskliwą i uczynną wobec najbliższych. Śmierć ojca dla powodów była ogromnym wstrząsem, nastąpiła nagle, w pobliżu domu rodzinnego.

Po śmierci ojca M. J. przez dwa miesiące cierpiała na sytuacyjne zaburzenia lękowo – depresyjne. W związku z tym powódka krótkotrwale korzystała z pomocy psychiatrycznej i psychologicznej. Z czasem powróciła do pełnienia podjętych przez siebie ról społecznych. Początkowo rozmiar cierpienia powódki po śmierci ojca był znaczny, potem przeżywała już typową reakcję żałoby.

I. C. po śmierci ojca odczuwała silne, zmienne emocje, płakała, krzyczała i nie godziła się na stratę, nie mogła uporać się ze zrozumieniem i przyjęciem tego co się zdarzyło. Podczas uroczystości pogrzebowej zemdlła. Po stracie ojca była przygnębiona, rozdrażniona, odczuwała złość na sprawcę wypadku, nie mogła zasnąć. Najdotkliwszy okres dla powódki po śmierci ojca obejmował pierwsze dni i miesiące po stracie. Powódka przeżywała typową reakcję żałoby z wszystkimi jej charakterystycznymi fazami.

Z. K. po śmierci ojca w pierwszych chwilach myślał, że sobie z tą sytuacją nie poradzi, pojawiły się u niego myśli samobójcze. Nie mógł skupić się na pracy. Miał trudności ze snem, płakał, był napięty emocjonalnie i wybuchowy,

przykry dla żony. Długo przyjmował leki na poprawę jakości snu. Powód wziął na siebie obowiązek organizacji pogrzebu, dbał o jego przebieg, pomyślał o możliwych zobowiązaniach ojca, które mogłyby wymagać spłaty. Powód po śmierci swego ojca przeżywał typową reakcję żałoby z jej charakterystycznymi fazami. Rozmiar jego cierpień po śmierci ojca początkowo był znaczny, potem stopniowo zmniejszał się.

C. K. po śmierci ojca czuł ból psychiczny i żal, nie godził się z jego śmiercią. Około tygodnia po śmierci ojca miał trudności ze snem. Najtrudniejszy dla niego okres żałoby trwał 1 – 2 miesiące. Powód uczestniczył w organizowaniu pogrzebu. Po śmierci ojca powód przeżywał typową reakcję żałoby z charakterystycznymi jej fazami. Rozmiar cierpień powoda początkowo znaczny, potem stopniowo zmniejszał się. Obecnie wszyscy powodowie są osobami dostosowanymi społecznie.

Powodowie optymalnie poradzili sobie z kryzysem po śmierci ojca. Ich wzajemna troska, pomoc, serdeczność, otwartość na potrzeby najbliższych odegrały kluczową rolę w wychodzeniu z kryzysu. Obecna serdeczna pamięć o ojcu, tęsknota za nim są wciąż żywe i ważne dla powodów, nie łączą się już jednak z tak przykrymi i dezorganizującymi przeżyciami jak w okresie żałoby. Powyższe okoliczności jednoznacznie wynikają z treści opinii biegłego psychologa, a w stosunku do M. J. opinii psychologa i lekarza psychiatry. Wszystkie opinie wywołane w sprawie Sąd uznał za w pełni wiarygodne.

Na skutek przedwczesnej śmierci ojca powodowie utracili jego wsparcie, jego pomoc w dalszym życiu, wspólną radość z osiągniętych sukcesów, wspólne uczestnictwo w świętach, uroczystościach rodzinnych. Powyższe okoliczności zdaniem Sądu w pełni uzasadniają przyznanie powodom żądanych przez nich kwot tytułem zadośćuczynienia.

Zadośćuczynienie ma na celu kompensowanie krzywdy i tym samym jego wysokość musi przedstawiać ekonomicznie odczuwalną wartość. W wyroku z dnia 3 czerwca 2011 Sąd Najwyższy stwierdził, iż skromny poziom życia danego środowiska czy danej rodziny nie może mieć znaczenia podczas ustalania wysokości zadośćuczynienia za cierpienie spowodowane śmiercią bliskiej osoby (wyrok Sądu Najwyższego, III CSK 279/2010, Lex Polonica nr 2615917).

Ustalając wysokość należnego na rzecz powodów zadośćuczynienia Sąd miał także na uwadze treść prawomocnego wyroku wydanego w sprawie (...) tut. Sądu, w którym uwzględniając powództwo małoletniego rodzeństwa powodów zasądzone zostały od pozwanego ubezpieczyciela tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych powodów wskutek śmierci A. K. (1) kwoty po 45.000 zł na rzecz każdego z dzieci. W ocenie Sądu brak jest podstaw do zróżnicowania kwot zadośćuczynienia pomiędzy małoletnimi a pełnoletnimi dziećmi pokrzywdzonego A. K. (1). Każde z dzieci inaczej, na swój sposób przeżywało śmierć ojca i dla każdego wywołała ona inne konsekwencje. Powodowie z uwagi na zły stan psychiczny matki musieli mimo własnych przeżyć emocjonalnych związanych ze śmiercią ojca zająć się w zastępstwie rodziców małoletnim rodzeństwem, gospodarstwem, sprawami urzędowymi oraz matką. Tym samym ich uzewnętrznione przeżycia związane ze śmiercią ojca różniły się od przeżyć ich młodszego rodzeństwa. Nie znaczy to jednak, aby powodowie w mniejszym stopniu odczuli utratę więzi emocjonalnych ze swoim ojcem niż ich małoletnie rodzeństwo.

Orzekając o należnych odsetkach ustawowych od uwzględnionego powództwa Sąd miał na uwadze treść art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, (...) i (...). W ocenie Sądu pozwany przy zachowaniu należytej staranności mógł podjąć działania zmierzające do samodzielnego ustalenia wysokości szkody niemajątkowej jaką odnieśli powodowie na skutek śmierci ojca. Tym samym początkowy termin należnych odsetek od kwoty żądanej w pozwie przez powodów rozpoczął swój bieg od dnia 28 kwietnia 2013 r tj. po upływie 30 dni od daty doręczenia pozwu ubezpieczycielowi, a od kwoty 15.000 zł wskazanej ponad żądanie pozwu od dnia złożenia pisma tj. 08 maja 2013 r.

Z uwagi na uwzględnienie roszczeń powodów niemal w całości, za wyjątkiem żądania w zakresie początkowej daty naliczania odsetek Sąd obciążył pozwaną zakład ubezpieczeń całością kosztów postępowania w tej sprawie.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu :

1/ naruszenie prawa materialnego :

a/ art. 448 kc w zw. z art. 23 i 24 kc poprzez ustalenie, że wskutek śmierci A. K. (1) doszło do naruszenia dóbr osobistych powodów, które uzasadnia zasądzenie zadośćuczynienia na rzecz każdego z nich; ewentualnie zawyżenie zadośćuczynienia zasądzonego na podstawie tego przepisu.

b/ art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003r. o ubezpieczeniach obowiązkowych [...] i ustalenie że naruszenie dóbr osobistych mieści się w katalogu następstw szkody wyrządzonej w związku z ruchem pojazdów mechanicznych wymienionych w tym przepisie.

2/ naruszenie prawa procesowego , art. 233 § 1 kpc, poprzez ustalenie , że czyn niedozwolony P. O. doprowadził do naruszenia dóbr osobistych powodów, co uzasadnia zasądzenie zadośćuczynienia w kwocie 45 000zł na rzecz każdego z nich.

Pozwany wnosił o zmianę wyroku, oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów procesu za obydwie instancje, ewentualnie jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów dotychczasowego postępowania.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja pozwanego nie jest uzasadniona. W zasadzie ogranicza się ona do powtórzenia zarzutów podnoszonych przez pozwanego przed sądem pierwszej instancji, kwestionujących zasadność roszczenia powodów, ze względu na brak podstawy prawnej. Tak też należy odczytywać zarzut apelacji dotyczący naruszenia prawa procesowego. Pozwany nie kwestionuje bowiem ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd lecz ocenę Sądu co do istnienia pomiędzy powodami a zmarłym ojcem więzi rodzinnej, która wskutek śmierci A. K. (1) została zerwana, w konsekwencji skutkując krzywdą powodów w rozumieniu art. 448kc.

Sąd Apelacyjny w całości zgadza się z oceną Sądu Okręgowego co do zasadności roszczenia powodów. Wywód Sądu Okręgowego poparty wskazaną w uzasadnieniu Sądu pierwszej instancji aktualną linią orzecznictwa Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny przyjmuje za własny i nie znajduje powodów do jego ponownego przytaczania.

Nie jest prawdą, że Sąd nie odniósł się do oceny krzywdy doznanej przez każdego z powodów. Podniesienie go budzi wątpliwość co do tego czy pozwany zapoznał się w ogóle z uzasadnieniem Sądu pierwszej instancji, w którym Sąd Okręgowy analizuje w oparciu o materiał dowodowy i opinie biegłych traumę odczuwaną przez każdego z powodów po śmierci ojca i jej konsekwencje. Oczywistym jest, że wobec braku ekonomicznego miernika krzywdy jako szkody niemajątkowej Sąd nie mógł odnieść się do takiego kryterium. Natomiast wskazywał na te okoliczności stanu faktycznego, które pozwalały na ocenę stopnia doznanej krzywdy.

Nie bez znaczenia jest także – na co wskazywał Sąd Okręgowy - fakt prawomocnego ustalenia wysokości zadośćuczynienia dla małoletniego rodzeństwa powodów. Jest to bowiem okoliczność wskazująca na prawomocne rozstrzygnięcie sporu pomiędzy pozwanym a innymi powodami wynikającymi z tego samego zdarzenia i w sytuacji, wprawdzie nie identycznej, ale bardzo zbliżonej do tej, w której znajdowali się powodowie. Natomiast odniesienie się Sądu do sytuacji każdego z powodów i faktu, że śmierć ojca skutkowałą innymi konsekwencjami dla każdego z powodów w sprawie niniejszej, aniżeli małoletnich dzieci A. K. (1) wskazuje, że Sąd Okręgowy nie stosował automatyzmu przy ustalaniu adekwatnej kwoty zadośćuczynienia, lecz miał na uwadze krzywdę każdego z powodów. W tej sytuacji ustalenie zadośćuczynienia pieniężnego dla każdego z dzieci A. K. (1) w tej samej wysokości prawidłowości oceny Sądu Okręgowego nie podważa. Zarzut zawyżenia kwoty zadośćuczynienia nie jest także uzasadniony.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kpc oddalił apelację pozwanego jako bezzasadną i na podstawie art. 108 § 1 kpc w zw. z art. 98 § 1 i 3 kpc w zw. z § 2 ust. 2 , § 6 pkt 5 i § 12 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych

oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu [Dz. U. Nr 163, poz. 1349] , zasądził od pozwanego na rzecz każdego z powodów koszty procesu w postępowaniu apelacyjnym odpowiadające wysokości wynagrodzenia pełnomocnika. Każdy z powodów występował w sprawie z własnym roszczeniem w związku z czym każdemu z nich należy się zwrot kosztów procesu w wysokości adekwatnej do zasądzonych roszczenia.